

Štev. 23.

V Ljubljani, dne 1. decembra.

„Naprej zastava Slave!“

1885.

Janez Solnce.

Zgodovinska novela. — Spisal dr. Ivan Tavčar.

(Dalje.)

„Kaj je s tistim vejevjem?“ vprašal je Jurij Ljudevit porogljivo.

„Danes še greste na Turjak, ali ne?“

„Svoje življenje zastavite lahko brez skrbi, gospod vitez, da pridem tja!“

Jurij Ljudevit se je pri tem glasno smijal.

„Da pridete tja, je mogoče. Ako pa se tudi vrnete, o tem je dvojiti!“

„Tudi se vrnem, gospod vitez. O tem so mi poročstvo mojega konja kopita in mojega dobrega meča ostrina! ha! ha! Z Bogom, gospod Solnce!“

Že je hotel ustopiti v dvorano, ali zadržal ga je oni.

„Ni vam neznan torej stara bukev pod gradom Turjaškim! Ne hitite tako zelo! Povedati moram še nekaj! Jutri na vse rano bode visel nekdo na vejevji tega drevesa,

in burja, če bode brila po dolu, majala bode vejevje in ž njim se bode zibalo tja in sem truplo mrtvega moža!“

„Mogoče, ali toliko vem, da tisto truplo ne bode

moje, gospod Solnce. Za take šale mi je moje pregrešno telo preljubo, predrago, ha! ha!“

„In vender bode to v a še truplo, Jurij Ljudevit, seve če imate še poguma, hoditi o takih razmerah na Turjak!“

„Sedaj imam poguma več nego prej. Veselilo me bode, videti v a s ondi; vas in morda tudi vašo prekrasno ženico Ano Rozino. Ha! ha!“

S temi besedami je odhitel v dvorano. Janez Solnce pa je škripaje stopal po širokih stopnicah navzdol. Naudajala ga je samo jedna misel: da ima še nocoj to noč na Turjak in da mu je prehiteti brezbožnika, kateremu se je

Bolgarji iz plovdivske okolice.

morda že konj sedlal, ki naj ga ponese jadrnih nog do strmega gradu. Obupno je premišljal obupno svoje stanje, v katerem mu ni bilo skoraj rešitve! Da je tičala Ana Rozina nekje v skrivnih sobanah na Turjaku, o tem ni mogel vitez Solnce dvojiti. Besede, katere je Jurij Ljudevit kričal k svojemu hlapcu na dvorišče, bile so mu jasne in jasno mu je tudi bilo, da je ponočna pot, na katero se je odpravljaj mladi plemič v zvezi z — Ano Rozino. Moral je zabraniti zlodejstvo, ki se je hotelo zvršiti v pozni noči na samotnem gradu. Ali kako! Bil je sam in od celega sveta zapuščen. Morda se je v istem hipu že poslavljaj Jurij Ljudevit pri visokih gospodih in morda bode v trenutku, began od strašne strasti, dirjal po cesti proti dolenski strani! Črna tema se je hotela Janezu Solncu napravljaj pred pogledom in malone da je menil, da mu je obupati, da mu ni rešilne misli.

V tem je bil prekoračil stopnice ter stopil na široko dvorišče. Hlapec Cesare je še vedno vodil iskrnatega konja po tlaku ter pravil tovaršem, da ima še danes na Turjak.

„Kaj bodeta tam?“ vprašal ga je nekdo.

„Ali meniš, da vem!“ odgovoril je Cesare jezno.

„Ta diavolo ni nikdar žansk sit, in gotovo tiči tudi tu ženska vmes! Da bi se mu konj prevrnil po skalnatih potih in da bi si ta bastard polomil vse kosti po svojem telesu! Vi bodete spali na gorkem kakor piščeta, ki so zbrane koklji pod perutimi, a jaz bodem prezebal kakor vrabec v zimi! Maledetto!“

Janez Solnce je hitro prekoračil dvorišče, da bi ne čul daljših pogovorov teh surovih hlapcev. Gotoro tiči ženska vmes! Kdo je to bolje vedel od njega!

Ravno je hotel Janez Solnce pri visokih vratih zapustiti knežji dvorec, kar pokliče nekdo njegovo ime boječe, zamolklo. Pri temni steni je slonel dijak Vid in je bil še bolj raztrgano oblečen, nego navadno. Lakot se mu je kazala po celem tankem obrazu, in prav globoko so mu bile upale oči. Cela podoba je napravljaj utis bede, siromaščine in zapuščenja, prav kakor da je

živel samo ob vodi in koreninah in da mu še teh ni ostajalo. Upiral se je na steno in stezal roki proti go-spodu, ki je nehote obstal pred njim.

„Ubogi Vid!“ dejal je Solnce dobrovoljno, „kako si se usušil. Moraš pač stradati sedaj, ko pri nas ne dobiš ničesar!“

„Ne zarad tega! ne zarad tega!“ ihtil je mladenič.

„Ne morem ti pomagati, revče! Moja kuhinja je prazna in na ognjišči se nič več ne kuri. Uzeli so mi mlado gospo, Vid, in sedaj moram sam stradati!“

„Gospod Solnce! gospod — — —!“ Vid je hotel govoriti, ali beseda mu je zastajala v grlu in po bledem lici se mu je udrla debela solza.

„Lakot je huda kuharica,“ izpregovoril je vitez, „to vem predobro. Čakaj, tu imaš beneški cekin in glej, da živiš o njem! Pojdi k očetom jezuvitom in pomoli ondi sveti rožni venec, da bi me gospod Bog zopet združil z Ano Rozino!“

Vzdihovaje je iskal vitez v svojem žepu po denarji.

„Ne! ne! Nekaj drugega je, gospod Solnce!“

„Kaj,“ začudil se je vitez, „ti se braniš denarja. Vid, tega pa še nisem doživel, in tvoj obraz tudi ne kaže, da bi ti denarja ostajalo!“

„Moj strijc bi rad z vami govoril, in to sem vam hotel povedati!“

„Tvoj strijc. In kaj hoče pri meni!“

„O gospe Ani Rozini, pravi, da ve — — —“

„O Ani Rozini! In kje tiči tvoj strijc!“

„Na vrtu, tam zadaj!“

(Dalje prihodnjič.)

Dve zvezdi.

Oh, zvezda se je utrnila
Izmèd nebeških svetíl,
Sijajni svoj tek je zvršila,
Ugásnila sredi gomíl.

A sestra, nje sestra prekrasna
Svoj rajski zgrešila je tír,
Pustila je pota prejasna
In pala je v mótni močvír.

Ni žal mi, oj zvezda, po tēbi,
Ki mrak te je grōbni zakríl, —
Kakó sólz britkih pa nē bi
Po séstrici tvoji jaz líl?!

Kakó je síjala v víšavi!
Zamaknen sem gledal nje čar,
Vodíla po poti je pravi
Popotnike pozne vsikdár.

Nad barjem plamiče kalním
Kot lučblodílka sedaj,
In potnike s svitom nestalnim
Zvabljuje v pogube kraj.

S. Gregorčič.

Iz sazavskih letopisov.

Zgodovinski roman. — Češki spisal Václav Beneš Třebizský, poslovenil —l—r.

(Dalje.)

Izgovorivši se usede na sodni stol.

Opatov obraz ostane čisto miren, in že je odpiral ustna, hoteč izpregovoriti. Ali Břevnovec ga prehitil.

„Iz samostana samega so mi prinesli, bratje v Kristu, o tebi slabe vesti. S prva jim nisem verjel; ali vsak poštenjak — to bodeš sam priznal — mora se konečno vender le ozirati na večkratne tožbe. In po tehtnih in vestnih premislekih ž njegovo vladško milostjo sva sklenila predložiti tvojo pravdo jasnemu knezu. Da bi se morda ne reklo, da sva ustala proti tebi zaslepljena od zavisti, izjavljava, da nama je bil vsak neplemeniti nagib popolnoma tuj.“

Stari vladika pritrdi z glavo in si pogladi svilnato brado.

„Gospod, pripravljen sem pred teboj v navzočnosti vseh udov našega reda dati račun o svojem opatovanji. Blagovoli soditi! — Ako kdo ve kaj proti meni, naj naloži na moja ledja, in jaz slaboten človek, čegar koraki se premikajo od zibeli do groba med dobrim in zlim, rad prenesem težo tvoje sodbe.“

Opat Božetěch je govoril z mirnim, pokojnim glasom. Břevnovca še pogledal ni, na vladiko pa je zrl njegovo oko pomilovalno.

„Kar sem se vrnil s pota, na kateri sem krenil za kazni, čutim, bratje, da je po hodnikih našega samostana jako soparen zrak. Opažam, da je iz dedinstva svetega Prokopa popolnoma izginil sveti pokoj. Ali molčal sem do danes, ne vprašaje nikogar po ničem, dasi tudi sem nekaterim mogel že iz oči brati, da jim nisem v samostanu všeč in da ne vladam samostana po njih volji. Zarad njih sem vas poklical iz svojega nagiba le sem. Ni mi bilo tega treba; ali storil sem to zato, da bodete pričali vsi o bratu Božetěchu, ako sem vam bil kedaj v izpodtiko takoj od teh dob, kar so mi ostrigli glavo in me oblekli v obleko svetega Benedikta. Sodite me, kakor hočete, in ne bojte se nastopati proti meni v navzočnosti kneževi. To vam pokladam na srce in zaklinjam vas v imenu svojega blagra in vašega vzveličanja.“

V celem zboru sazavskih bratov ni se ganil ni jeden. Demeter se je tresel na strani opatovi, kot da se ga je lotila mrzlica; Břevnovski pa je gledal celo važno na menihe, ki so stali pred Božetěchom in knezom s sklonjenimi glavami.

Veličesten in omladel je bil danes opatov obraz. Nikdo bi ne bil rekel, da na Božetěchovi glavi že toliko let počiva. Za nežnimi potezami njegovega obraza se je skrival neizrekljivi čar, kateri si prodira v srca vseh z jednim samim pogledom, kot da bi sam tvorljivi duh zrl ž njegovega lica in njegovim potezam dajal nadzemski izraz.

„Po časti, katero mi je poklonila papeška svetost, pozivam vas, bratje častivrednega reda benediktinskega, da pričate brez bojazni proti opatu! — Govorite v svoje vzveličanje in v čast vas vseh in celega samostana! iz-

pregovori Břevnovski z mirnim, dasi nekoliko drznim glasom.

Nesmelo in tresoč se stopi iz vrste menihov Kanan naprej, pokloni se knezu, vladiki in břevnovskemu opatu in začne s tresočim glasom govoriti te le besede:

„Takah pregreškov, kakeršnim se ni mogoče izogniti nikomur na svetu, ne bodem omenjal. Tega, da ponosni Božetěch podložnikom svojim dosti čutiljivo daje čutiti svojo nadvlado, da zapravlja samostansko imetje z namenom, da bi zadostil svoji častizelnosti, in ne zato, da bi zidal cerkev v slavo božjo, vsega tega in podobnega, kakor sem rekel, ne bom omenjal. — Ali zares ne vem, kako bi povedal to, o čemer je tebi soditi, da ne zardim čez ušesa. — Najemnik tukajšnjega dvora, neki Krušina,“ govoril je tiho menih, „živel je s svojo ženo mirno in v strahu božjem. Bog jima je dal tri otroke, sama dekleta. Najstarejša, Radka, razcvela se je v devico. Mogla je biti srečna. V nekega Strachoto se je zagledala in imela sta se rada, celo rada. Ali Radka je imela razven Strachote tudi nekoga drugega rada zato, ker jo je pregovoril. Ubogo dekle! Sprla se je z mladenčcem, zavrgla ga in se zagledala v samostansko obleko. In ko je čutila na pomlad, da ji venec vene, skočila je v vodo, in Krušina do danes išče svojo hčer. Nisem mu še tega povedal, da bi mu z novo rano stare zaceljene z nova ne odpiral. In zapeljivec mlade, nedolžne deklice je bil — — — opat Božetěch.“

Brat Kanan je to izgovoril, da se je komaj slišalo. Belo kneževo čelo se pooblači in modre prijazne oči so zrle tožnika, kot da bi mu hotele pogledati v dušo, ako je govoril resnico, in potem opata, po čegar obrazu se je razlila trpkost in grenkoba.

Opat Božetěch je molčal, niti besede ni izpregovoril, da bi se branil.

„Teško obtožbo si povedal, menih,“ začne knez. „Opatovo krivdo moraš dokazati. Take zatožbe se na prostem človeku ostro maščujejo. Na tem pa še teže in trje, ki nosi sveto obleko.“

„Jasni vojvoda, privedem ti pričo, ki hoče mojo izpoved do besede dokazati. In ako bi Strachota ne bil ušel, morda tudi ne bi bil skočil za Radko, povedal bi še več. Sicer pa bo oče samomrilke povedal zadosti.“

Bratje menihi so bili nemi kot grobovi; jedina Holiš in Demeter sta potrdila Kananove besede.

„In ti, opat Božetěch?“

„Protivramotni krivdi, svitli gospod, storjeni ne samo mojemu imenu, temveč časti celega samostana, ne nahajam besedi,“ rekel je s tihim glasom Božetěch.

„Dostojni oče, blagovoli sam soditi.“ obrne se knez k vladiki.

„Odpusti mi, veliki vojvoda, da se tega branim. Sumničili bi me morda, da sem pristranski sodil, ker pred nedavnim z opatom nisem živel v dobrem prijateljstvu.“

Stari vladika si otare s čela potne kaplje, ki so stale na njem kakor grah in se točile doli po obrazu.

Tudi Břevnovskemu je bilo nekako soparno pod tukajšnjimi oboki.

„Govori, opat, moraš govoriti! Pomni, da je dotaknena tvoja čast in tvoje dobro ime na najostrejši način ne le za danes, temveč za vse pozne veke, dokler bodo govorili Čehi o Božetěchu, ki je sazavski samostan tako pouzdignil, storil ga prvega med češkimi samostani in je v poznih letih svojo slavo omadeževal. Niti priče nočem klicati, ker vsemu temu doslej še ne verujem. Govori tedaj, zagovarjaj se sam.“

„Ko so me počastili bratje z opatsko palico in ko o Božetěchu nikdo kaj slabega niti mislil ni, bila so očitna moja pota in moji koraki. Naj bodo tedaj očitni tudi sedaj, ko ne le mislijo hudo o meni, temveč tudi govore pred tvojo milostjo, bratom vizitatorjem in gospodom vladiko. Le pokličiči svedoka po tožnikovi volji. Naj tedaj pove, kar je zakrivil Božetěch.“

Knez prikima z glavo, ali dveri se odpro še le čez nekoliko.

Vratar Božek je bil sicer navzočen; morali so ga vender opomniti, da naj odpre, kajti danes so oslabele roke starega vratarja tako, da še zavore niso mogle odpahnuti. Moral je priskočiti Krivoglav, da pomore Božeku.

Vratar skoraj ni videl in ne slišal. Oči je imel zakaljene s solzami, in to je pri sivem vratarji že nekaj pomenilo.

Ako je kdo izmed bratov umrl in mu je on odpiral mrtvašnico, delal je to s tako hladnim obrazom, kakor kedar kdo na vrata potrka in mu on hiti odpahnuti zapah. Ne smijati in ne jokati ni nikdo videl sazavskega vratarja.

Skozi odprta vrata stopi v dvorano kmet s povešeno glavo in v trenutku so se zaprla zopet za njim vrata.

Dva meniha ga peljeta pred kneza.

Bil je to Krušina. Nikomur ni pogledal v obraz in knezu in vladiki se še priklonil ni.

„Tvoje ime?“ vpraša Břetislav pričo.

„Krušina!“

„Tvoj stan?“

„Najemnik samostanskega dvora.“

„Ne boj se, človeče! Govori brez strahu in brez ozirno,“ opominjal je kmeta břevnovski opat.

Nagnivši se k vladiki, reče mu vojvoda, da je skoro neprimerno kmeta klicati za pričo proti Božetěchu.

Stari Kosmas zmaje z ramami in si pogladi po svoji navadi, a ne da bi odgovoril, svojo sivo brado.

„Poznaješ li dostojnega sazavskega opata Božetěcha?“

Vojvoda se je moral k temu vprašanju prisiliti; ni mu nekako hotelo preko usten.

„Poznajem!“

„Ali ti je kedaj storil kako krivico?“

Še le sedaj vzdigne kmet glavo in pogleda kneza, ali ne odgovori ničesar.

„Povej mi na svojo vest, kar te vprašam!“

„Vidiš, gospod, moje lase? — Pred pol letom so bili rjavi kakor kostanj, in sedaj so beli kakor sneg. — Vidiš moja lica? Pred pol letom so mi radosti sijala dan

za dnevom, ker sem imel pod svojo streho pokoj in srečo. In pojdi sedaj tje pogledat, gospod! — Videl bodeš objokano ženo z dvema otrokoma. — Uboga moja žena! — Nesrečna moja otroka!“

Kmet spne roke in njegove oči se ozro po razpelo; ali takoj se obrnejo zopet h kamenitemu tlaku.

„Povej le vse, kar veš, brez ozirov! — K temu si zavezan v svoji vesti!“

Opominjal je Krušino břevnovski opat že drugič.

„Imel sem hčer, ali nimam je več. Cvela je, gospod moj, kakor roža; ali odcvela je v maji. In veš li, kdo mi jo je uzel? — Opat Božetěch!“

Kananovo oko se je zalesketalo vražje radosti.

„In verjamem to, gospod, kakor sem poprej veroval v svojega jedinega Boga. Moja hči je izginila v maji, in od teh dob ni nikjer sledu po njej. Ne moreš si misliti, kaj sem pretrpel in z menoj vred moja žena. — Živeli smo tako mirno, tako srečno, in moja hči je bila tako dobra, da ji ni bilo jednake po celi tukajšnji župi. Potem pa se je prikradel opat med nas! — Pa čemu bi pravil dalje? — Pojdi sedaj tje pogledat, in videl bodeš vse najbolje na svoje oči. Ustrašil bi se, kako se pri nas godi. Doma me vse straši, v spanji me zasledujejo grozne sanje . . . Da bi usahnila ta roka in zvenelo njegovo telo, kakor venec moje Radke! Meni kesanje Božetěchovo ne pomaga več. Zastonj, ako bi tudi glavo svojo podajal. Izginila je, Krušina, tvoja sreča, in stori, kar hočeš, vrnila se ti ne bode več.“

Ubogi, zaslepljeni mož si zakrije oči z obema rokama.

Opat Božetěch je imel skleneni roki in oči uprte v križ; na njegovem obrazu se je slikal izraz, sličen popolnoma onemu, ki se je zrcalil v lici Križanega nad kneževo glavo.

„In, kakor pravijo, odvel in skril jo je daleč od tu.“

„Da jo je odvel in skril?“

Vojvoda pogleda pri tem vprašanji ostro Kanana, čegar oči so bile podobne baziliskovim pogledom.

Menih pa ni opazil, da ga opazuje knez.

„Da jo je Božetěch odvel in skril?“ vpraša z grozečim glasom v drugo Břetislav in prijazen njegov obraz zatemni.

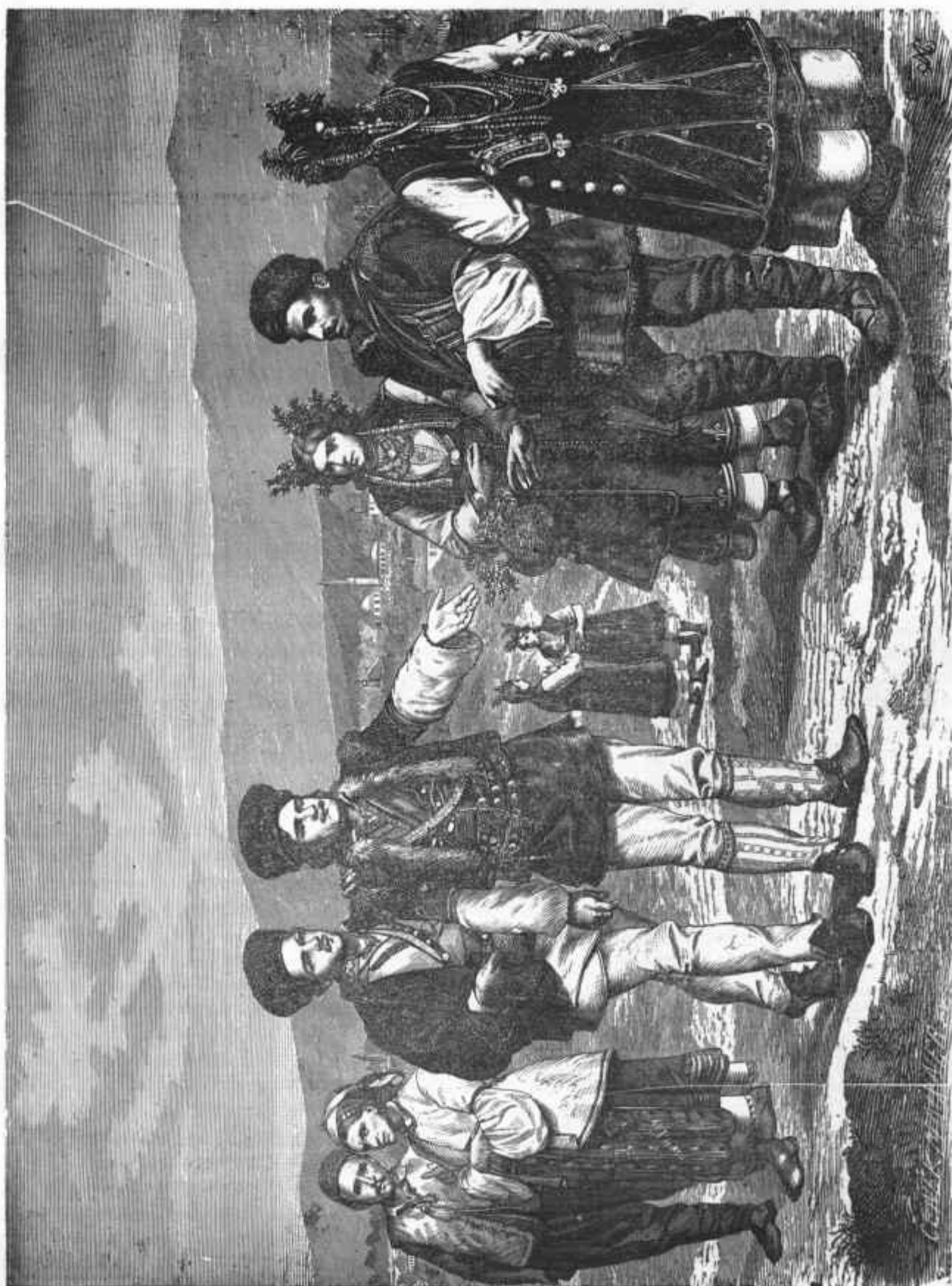
„Tako mi je povedal oče Kanan, ki je prvi zanetil jezo v mojih prsah proti opatu. Zaklinjal sem ga, prosil sem ga, ali njegov odgovor je bil vedno, da je opat zapeljal mojo hčer.“

„Lažeš, človeče! — Ostudno lažeš! Tvoja hči je pač skrita od maja, ali v Sazavinih valovih!“ zaupije Kanan.

„Moja hči — moja Radka da je v Sazavinih valovih?“ zatarna Krušina in njegovo tarnanje se je razlegalo s strašnim glasom od sten.

Potem si posegne kmet med lase in si jih začne ruvati z vso silo, kot da bi bil brez pameti.

„Nikdo mi nikdar več ne vrne mojega deteta! — Čemu sem te odgojil, Radka moja, in zakaj sem se te veselil? — Zato vas vse, menihi gologlavci, kličem pred sodbo božjo. Zemlja naj pogoltne ta vaš samostan z vami vred! — In vašega opata vzame naj vrag živega. — Najbolje bi bilo, Božetěch, da te zadavim. Ali živi

Bolgarji iz središke okolice.

in muči se s tem, da si pogubil dve življenji. Da bi ti bilo tvoje posvečenje v prokletstvo!“

Potem pa sklene kmet roki nad glavo.

„Pa naj se revica vrne! — Ne veš li ti, glava moja, da vode nikdar nikogar nazaj ne puščajo? — Vsaj si tam našla mir! — Četudi so na površini valovi vršali in divjali v besnem vrišču, doli na dnu je neprestano tiho kakor v grobu.“

Kmet se zaženē proti vratom. Odrine zapah, plane na dvor in hiti k reki in ob reki med skalovje globoko v gozd.

„Grem za teboj, Radka, da te poiščem!“ odmevalo je strašno izmed skal.

Za občnega strmenja se je priril v sobano tje k vojvodskemu stolu mladenič in se je vrgel pred knezom na tla.

„Nedolžen je gospod opat, jasni knez! — S smrtjo sem pripravljen to potrditi. Slišal sem jo, kaj je govorila, predno je skočila v Sazavo. Žal, da ji več nisem mogel pomagati. Komaj me je zagledala, bila je stre-loma v valovih . . . Od teh dob se potikam med tujimi ljudmi; povsod se me boje, nikdo noče dati Strachoti prenočišča, in še preganjajo ga. Včeraj sem zvedel daleč od tod, da bodo v sazavskem samostanu sodili opata. Celo noč sem bežal, da bi se skoro od utrujenja zgrudil. O da sem kedaj Kananu verjel!“

„Tebe slišim tožiti, brat, in ne opata, da si s svojim obrekovalnim jezikom razdril srečo toliko življenj.“

Knez v tretje pogleda ostro meniha.

„Lažeta oba, gospod, kakor prava vruga. Ta le tukaj je prekanjen obešenjak, in ni ga zastonj uzel Božetěch na Laško s seboj. Laže kakor pes teče. Kaj lepega bo še iz njega!“ odvrne drzni tožnik.

„Včasih je bil opat pri Krušini cele dni,“ pritrjeval je Holiš Kananu. „Radčino lice ga je tje vleklo.“

„Ne dotikaj se njene časti. Jaz, tepec, verjel sem tudi temu, ker ste mi vedno o tem govorili! — Veroval je Strachoti, gospod, da Radki vene zeleni venec, in zato se je utopilo to dekle, in zato, ker ji je oče z vsakim pogledom očital dozdevani greh. Ali ona je nedolžna, kakor je brez madeža čast našega dobrega opata. In jaz nehvaležnik sem poslušal o njem zlovestne govore! — Ti — ti, Kanan, zanesel si gada v moje srce.“

Mladi oproda se obrne sedaj proti tožniku.

„Vse to, jasni gospod, je hudobni navod na našega opata od drugod,“ oglasi se od zadaj teman glas in pred kneza stopi siv mož, poklonivši se mu.

Bil je to vratar Božek.

„Jaz sem bil tukaj vratar že za opata Vida, šel sem ž njim na Ogrsko in sem se zopet ž njim vrnil, ko je Prokop od tu pregnal Nemce, tujce. Takrat so se srdili na nas in nas tožili Břevnovski pri knezu Spiti-gnjevu. In od nekaj časa sem jim je zopet tesno po naših celah. Kedarkoli opat iz samostana kam odide, pride vedno kdo iz Břevnova sem. Brat Gerhard, ki je lani utonil v Sazavi, bil je tu največkrat.“

„Jasni knez, podkupil ga je opat. Zakaj se nikdo izmed bratov ne oglasi, da bi ga branil, ali vsi molče razodevajo, da se skladajo z mano? — Tako pri nas za

Božetěcha velja vratar več, ako mu je priljubljen, nego najgorečnejši duhovnik,“ opomni brat Demeter.

„Nima li nikdo izmed vas tožbam proti opatu ničesar ugovarjati?“ vpraša vojvoda z zvonkim glasom brate meniha.

„Mnogaja leta našemu ljubljenu opatu Božetěchu!“ zadoni kar veličastno po dvorani, kakor kedar zazvone zvonovi o godu božjem.

Molčalo jih je le nekoliko; a tudi od teh se ni upal nobeden pristopiti k zatoženčevi strani.

„Mnogaja leta našemu ljubljenu opatu Božetěchu!“ zadoni še veličastnejše po dvorani, in komaj da so utih-nili glasovi, vzdigne se břevnovski opat z mračnim čelom.

„Preslišal si, veliki knez, da so zadela tu naš samostan očitanja, kakor da bi mi stali za tožniki Božetěhovimi in jih izpodbadali; kot vizitator tukajšnjega samostana — — —“

Ali Břetislav ga ni poslušal. Stopil je doli in pr-srčno tresē Božetěchu desnico, dejal je:

„Ljubo mi je, oče, da sem mogel tako soditi!“ In obrnivši se k menihom, zakliče: „Mnoga leta našemu opatu Božetěchu! — Na slavo cele dežele in svojega reda upravlja tukajšnji samostan!“

In za knezom voščijo zopet z jednim grlom malone vsi mnoga leta svojemu opatu iz polnih in vročih src.

Břevnovski opat je govoril v tem z vladiko na ti-hem. Kar nič mu niso bile vojvodove besede všeč.

„Jaz sem že dokončal svojo ulogo in sedaj sodite vi sami te, ki so z zlobnim natolecavanjem obdolžili svo-jega predstojnika. Kakor vem iz vaših zakonov, ustanov-ljene so teške kazni in ostre pokore brezčastnemu laž-niku. Potem priložim tudi jaz svojo besedo na tehtnico pravičnosti.“

Pri teh besedah se obrne Břetislav k vladiki in k břevnovskemu opatu s pogledom, v katerem je bilo polno očitanja.

„Smem li te, svetli vojvoda, prositi kake milosti, dodeli mi jo,“ prosil je s tihim glasom opat Božetěch.

„Le povej jo, dostojni oče, in ako bode moji roki mogoče, da učini kaj za samostan ali za te, učinila bode z veseljem, da vidijo Čehi, kako njihov knez razume ceniti nedolžnost ter čisti in častiti značaj.“

„Drznem se tedaj prositi za brate svojega reda, ki so se pregrešili nad menoj, milosti in odpuščanja!“

„Milosti, opat Božetěch? — Da bi čez nekaj časa zopet proti tebi hujskali, tajno si nabirali prič izmed podložnega ljudstva in sejali v njih srca najčrnejša ob-rekovanja?“

„Milost, veliki knez!“

„Ne meni, ampak cerkvi je tu razsojati.“

„Nočem, da bi kdo za me trpel. Jaz jim iz srca odpuščam, odpusti naj jim tudi Bog in s svetim pokojem naj nas blagovoli obiskati vse prihodnje dni! — Odpuščam vsem, ki so zakrivali denašnjo sodbo kakor si koli bodi!“

„Meni tudi odpuščaš, oče opat?“ zakliče Strachota in se vrže na tla pred Božetěchom, objemaje mu kolena z obema rokama. „Odpuščaš mi, da sem ti za vse dobro povrnil nehvaležnost? Že zdavnaj sem se hotel vreči k tvojima nogama in ti vse razodeti, ali ko se je utopila,

gnalo me je od tu proč in glava mi je gorela s silnim ognjem — —. Predobri in predragi moj gospod!“

Opat Božetěch se skloni k mladenču in ga vzdigne od tal.

V tem trenutku pa se opoteče Demeter in predno ga je mogel kdo ujeti, ležal je na kamenitem tlaku z razbito glavo. Na belo, gladko kamenje pa se je ulil curek rdeče krvi.

Bratje se zberejo okoli nesrečnika in ga vzdignejo; ali telo je bilo že brez življenja. Zdelo se je, da so oči, ki so bile v življenju tako globoko v jamicah, stopile sedaj čez trepalnice.

„Božja sodba!“ razlegalo se je šepetaje po prostorni dvorani.

„Molimo, da bi pravični Bog pri svoji sodbi milo sodil,“ izpregovori opat poluglasno, poklekne in vsi bratje ž njim, — tudi Kanan s Holišem.

„Kjer Bog sodi, ne spodobi se ljudem segati v njegovo sodbo,“ pravi čez nekoliko opat vizitator. „Krivičnega je obiskal večni sodnik, ako bi mu bila svetska sodba tudi morda kazen izpregledala.“

Stari vladika pritrdi Břevnovskemu. Ali ne gladi si bele brade in njegove oči so se vsemožno ogibale pogledati nesrečneža, katerega so štirje bratje s črnim prtom pokrivali.

Knez se je odpeljal še istega dne iz samostana in celo pot do Prage ni izpregovoril besede.

Na vso moč se je upiral javno soditi Božetěcha, ali vladika in še bolj břevnovski opat mu nista dala pomoči, dokler jima ni ustregel.

Za ne dolgo se je odpeljal tudi opat z vladiko. Ali ljudje so hodili iz koč in na obličjih jim je bilo videti, da bi Břevnovca kaj neradi kar tako pustili.

Božetěch pa je z obema poslal samostansko družino, da bi zabranila kak napad. Hotel je, da bi šel tudi Holata; ali starec mu je povedal v oči, da ne gre, in ko bi šel, da bi ljudstvo še naščuval.

„Čudna sodba!“ pravil je vladiki opat vizitator. „Da tak le begun priča o njegovi nedolžnosti in knez temu veruje. In ti tudi! Poprej so zmiraj nad nami in potem jeden še strahu umrje. Človek mora nehote reči, da je to božja sodba. Jaz bi sodil drugače. Tako je, kader deček sedi na prestolu. — In kako licemerski se je obračal, kakor da bi bil najpravičnejši in mi vsi neverniki. Sicer pa ni še konec igre!“

Stari vladika si zopet pogladi belo brado. Tudi njega je mrzelo, da se denašnja sodba ni bolje izvršila. Nalašč ni uzel s seboj kapelana, za katerega je vedel, da je Božetěchu naklonjen, iz bojazni, de bi ga po poti ne pregovoril. Břevnovski ga je navel k temu.

In kar zazvone zvonovi. Strašno se je razlegal danes njih častiti glas med skalami, kakor divje ukanje sov uplašeni po noči. — Zvonili so v Sazavi Demetru smrtno pesem. Ali ne jednega „Oče naša“ ni izmolil nikdo zanj v celi množici, ki je polagoma stopala ob vodi.

„Tukaj le so našli pred letom Gerharda, vidite, ravno tukaj — in tam le voznika. Oba sta bila zdelana, da ju ni bilo spoznati. Glejte, zopet se vrte valovi, kakor bi zopet hoteli koga požreti,“ izpregovoril je dosti glasno nekdo izmed samostanske družine. „Tu straši, in zato je Božetěch postavil križ, da bi popotnik molil za nesrečnike. Vrl je naš Božetěch!“

Břevnovski opat obrne oči od reke in se zagleda v križ pod skalo. Njegov konj se spusti v dir, da je bil za lep kos pota pred vladiko.

Stari Kosmas ni slišal, kar je povedal oproda, in si potegne kosmatinko niže na ušesa.

(Konec prihodnjic.)

Dr. Josip Kranjec.

(Dalje.)

Ju končuje životopis, rekli bi bolečinopis Kranjčev. Naj v kratkem dostavimo nadaljnji tek njegovega za Slovence prezanimivega življenja. V Sibinji je bil profesor avstrijskega civilnega prava od leta 1855. do 1871. Jeseni leta 1858. se je v Ljubljani poročil s plemenito Ljubljancanko, izvrstno pianistinja — kakor pišejo sibirjske novine — Marijo Petričevo. Drug mu je bil dr. Lovro Toman. Bil je srečen in sploh priljubljen, čestili so ga njegovi tovarši in slušatelji. Ko mu je bila meseca februarja 1871. leta podeljena stolica avstrijskega civilnega prava na vseučilišču v Innsbuku, napravili so mu sijajno odhodnico in v spomin so mu podarili krasen album. Gornja njegova platnica nosi v emajlu izdelan napis: „Dem um di Pflēge der Rechtswissenschaft in Siebenbürgen hochverdienten Professor Dr. Josef Krainz seine dankbaren Schüler aus den Jahren 1855 bis 1871.“ — V Innsbuku ostane samo dva semestra. Tedajnji na-

učni minister Jireček pripozna njegove zasluge ter mu pomore na drugo največje vseučilišče avstrijsko v Prago. S prva je nemški del tamkajšnjih slušateljev roval proti profesorju — Slovincu!, pa njegova mirnost in učenost sta jih popolnoma potolažili.

V Pragi je bil s poslom preobložen; k stolici civilnega prava je dobil še ono rudarskega prava, popolnjeval je svoja predavanja, pisal nove razprave, kar vse je izpodkopalo njegovo itak ne trdno zdravje. Zbolel je za uremijo in 22. februarja leta 1875. je ponehalo biti njegovo blago srce. Ostavil je togujočo udovo in dva nedorasla sinova. Starejši Josip je letos dovršil pravoslovje, mlajši Ivan je ustopil k pošti.

H Kranjčevemu životopisu ni treba nikakega tolmača. Jasno je, da je bil sploh značajan poštenjak, v svoji stroki pa mož, ki se ni umaknil nikomur; vreden sin svojega naroda.

Navzlic rečenemu vender ne moremo povsema zamolčati Kranjčevega duševnega delovanja: njegovega pisateljstva in njegovih predavanj. Kranjec ni ravno mnogo pisaril. Njegov tovariš dr. Seutz piše v nekrologu: „V času, ko se izdaje vse in vsakojako, poleg izvrstnega tudi fabriški nestvori, Kranjec pač ni izdal nobenega dela. Toda kar je dal v tisek iz civilnopravnih razprav, bilo je dostojno in njega vredno. Kranjec je dokazal, da si lahko izvrsten profesor, ne da bi tiskal knjige na vatle.“

„Kakor bučela je zbiral na najnežnejših cvetih znanosti ter podajal sad svojim poslušalcem, znajoč jim ucepljati isto ljubezen do znanosti, ki jo je imel sam. Način njegovega predavanja je bil celo (pridobljiv) prijeten. Imel je v polni meri v oblasti, kar imenujemo v življenji razum in previdnost, ki sta ga obvarovala jednostranosti in zmot. V svojih predavanjih ni deloval toliko z nališpano zgovornostjo, nego z jasnimi in doslednimi mislimi. Namen mu je bil, da razjasni in osvetli dostikrat preteške in zavite razmere in pojme civilnega prava.“ Tako dr. Seutz. Zanimalo bi nas, da kateri njegovih še živečih graških poslušalcev izpregovori o njegovem slovenskem predavanji. Začetek morda pač ni bil toli uspešen kot poznejšnje predavanje izkušenega profesorja, tem manj, ker so se tedaj slovenskemu pravoslovnemu predavanju ustavljale v životopisu navedene zapreke.

Kolikor je razvidno iz nepopolnih Kranjčevih kazal, poslušalo ga je v prvem poluletnju 1849/50 krog 40 Slovencev in do 20 Hrvatov, zadnjih največ iz Dalmacije. Čitajo se znana imena: Bezeljak Pavel, Crobath Ludovik, Hayne Henrik, Jagodic Ivan, Kersnik Lavoslav, Murgelj Julij, Pfefferer Friderik, Poljak Ferko in Ivan, Razlag Jakob, Pozza Rafael conte di, Rozina Anton, Žuža Ivan, Toman Lovro, Tratnik Filip, Volčič Jurij itd., itd. Prihodnja leta se je število poslušalcev nekoliko zmanjšalo; uzroki so omenjeni že zgoraj. Neki Kranjčev poslušalec nam je pravil sam, da je moral Kranjec predavati po jedno uro več na teden kot nemški docenti jednake predmete, samo da bi ugodnost umanjila slovenske slušatelje.

Kakor že rečeno, Kranjec za svojega življenja ni dajal tiskati mnogo razprav.

Posiljal jih je v pravoslovne liste; najvažnejša je „O vodilnem načelu knjižbenih prav“ (Ueber das leitende Princip der bücherlichen Rechte), ki je izhajala v „Gerichtszeitung“, če se ne motim, leta 1869., zadobila mu je profesuro v Innsbruku. Bivši Kranjčev sodrug, glasoviti tolmač avstrijskega civilnega prava prof. Pfaff se v svojih predavanjih na vseučilišči dunajskem često z neko pietato ozira na Kranjčeve razprave ter se v svojih spisih mnogokrat oslanja na nje. Isti učenjak ima civilnopravne Kranjčeve zaostale spise ter nam je zagotavljal meseca februarja 1884. l., da skoro izda njegova civilnopravna predavanja.

O Veliki noči t. l. je res izšla knjiga: „System des österr. allgemeinen Privatrechts (Grundriss und Ausführungen von Dr. Josef Krainz, ordentl. Professor der Rechte in Prag. Aus dessen Nachlass heraus-

gegeben und redigirt von Prof. Dr. L. Pfaff. Erster Band: Der allgemeine Theil. Wien 1885, Manz'sche k. k. Hof-Verlags- und Universitäts-Buchhandlung.“ Str. X + 482.

Zanimive so nekatere točke iz izdajateljevega predgovora. „Zvezek, pravi — obsegajoč zistematično učbeno knjigo o vseh strokah avstrijskega prava — ima kake dva tisoč listov v četverki male oblike na sredi prepognenih; vsak list ima torej štiri strani, na prvi in tretji je tekst, na drugi in četrti opomnje, na katere se v tekstu nanaša s številkami, katere počenjajo na vsaki strani z nova.“ Iz kakovosti teh napisanih predavanj, katerih nekateri deli so predelani po petkrat in šestkrat, razvidi se, da jih je mislil Kranjec sam dati v tisek, a pretekla ga je nemila smrt.

Omenjena knjiga nam je došla še le pred kratkim; v tem času ne moremo dati svoje temeljite ocene ter tudi tu ni na mestu; a ne moremo, da ne navedemo nekoliko iz predgovora prof. Pfaffa. Rečeni učenjak se boji, da bi ne bil čisto nepristranski sodnik, kajti pravi: „V desetih letih, v katerih sem v Sibinji in Innsbruku s Kranjcem prijateljski občeval malone dan za dnevom, naučil sem se ga nenavadno spoštovati in ljubiti kot človeka, tovarša in učenjaka. Teško da se je kdo поблиže spoznal s tem tihim in skromnim možem, ki bi ne dobil jednakega utisa o njegovi ljubeznjivosti, vestnosti, temeljitosti, o njegovi izvrstni učenosti in njegovi zreli in premišljeni sodbi.“ Dalje pravi, da morda ni čisto nepristranski, ker sta se navadno skupno razgovarjala o pravnih vprašanjih in ker sta pri tem skupnem delu zasledila druge in menda boljše sklepe kakor večina pravoslovcev, in priznaje: „ . . . brez okolišev, da je pri tem njegova zasluga, dokaj starejšega tovarša, navadno bila večja“. Pfaff pravi dalje: „Kako natanko je Kranjec poznal duh in zmisel našega civilnopravnega zakonarstva, izprevidel sem v polnem obsegu še le, ko sem bil dobil gradivo civilnega zakonika; kajti le to je potrdilo v marsikaterih točkah Kranjčeve nazore, katere je imel prej čisto sam. Pregledavanje zaostalih spisov je popolnoma opravičilo dobro mnenje, ki sem je dobil iz osebnega občevanja in iz malega, kar je sam dal na svetlo. V njih je sestavljen zistem avstrijskega civilnega prava, z vestno uporabo domačega in zarimskega prava, zistem, ki ima pred vsemi dosedanjsimi deli prednost, da obsega vso silno tvarino; zistem, ki se sicer ujema v glavnih potezah z redom utemeljenim že več od pol stoletja po pravnih, na rimsko pravo se opirajočih, ki je pa v svojih člankih dostikrat poseben, ter pač že s tem pomenja in obsega mnogokrat napredek civilnopravne vednosti. Nikdo ne more pisatelju oponašati, da marsikateri nauk priobčuje, ne da bi podajal kaj novega, držeč se gospodujočih doktrin — njegovo delo obsega pač vesoljno civilno pravo; toda tudi kjer se ravna po gospodujočem nauku, postavlja pogostoma na vid strani, ki doslej niso bile v tolikem svitu. Prav dosti stvari je pa čisto izvornih ali vsaj za avstrijsko pravo še nikoli slovensko nerazvitih, ter pač nikjer se niso še toli obširno in skrbno uporabljale objavljene razsodbe za znanstvene spise našega civilnega prava.“

*) V časopisu „Siebenbürger Bothe“.

Prostovoljci iz Ohride.

Dva lista iz knjige jugoslovanske.

1550—1584. 1835—1848.

(Konec.)

Razven tega so pojedini pisatelji izdali tudi posebe dela svoja pesniška in naučna. Tako je bil na pr. Gaj že prej, nego li je stopil „Ilirom“ na čelo, zložil nekoliko pesmi v narodnem duhu, med katerimi je obče znana „Još Hrvatska“ 1833. leta, in izdal knjižnico „Kratka osnova horvatsko-slavenskoga pravopisanja“ v Budimu 1830; v „Novinah“ in „Danici“ pa je potem priobčil mogo raznih pesmi, sestavkov in političnih člankov, med katerimi se po rodoljubnem duhu odlikujejo v Danici tiskani: „Proglasi“, „Nětila“; zatem zgodovinske in narodopisne razprave: „Naš narod“, „Uvod u pověstnicu Velike Ilirije“, „Tko su bili stari Iliri?“; nadalje povestnomestni opis rodišča svojega: „Krapina“, pa „Banoslovje“ in „Leljiva“; a v rokopisu je zapustil „Dogodovštino Ilirije Velike“ 1846. Na svoje stroške je izdal tudi nekaterih starih dalmatinskohrvaških pesnikov posamična dela in povečji „Izbor igrokazah ilirskoga kazališta“ 1841. Rakovec je bil zložil prvo pesem v „Danici“ in potem izdal „Pěsmarico“, „Mali katekizam za velike ljude“ in četiri letnike „Koledara za puk“. Stoos je razven mnogih krasnih pesmi v Danici izdal večje delo „Sokó hrvatski i slavsko mati“ 1849 v dvanajstih spevih, „Kitice cěrkvenih pěsamah“ in knjižico „O poboljšanju čudorednosti svetjenstva“ 1848. Vukotinić Farkaš je napisal: „Golub“ že 1832, „Prvi i zadnji kip“ 1833, „Sastanak u gradu Zrinju“, zatem „Pěsme i pripovědke“ 1840, „Ruže i těrnje“ 1841, „Těrnule“, „Prošastnost ugarsko-hěrvatska“ 1844, „Pame-tarka“, „Pěsme“ 1847. Blažkove „Političke pěsme“ je izdal Němčić 1848. Babukić, „duhovni otac mladeži ilirske“, napisal je bil najprej v Danici in nato posebe izdal „Osnovo slovnice slavjanske narěčja ilirskoga“ 1836. Iv. Mažuranić je zaslovel, nadopolniviši Gundulićevega „Osmana“ 14. in 15. spev v duhu velikega dobrovniškega pesnika, a še bolj z divno epsko pesmijo „Smrt Smail-age Čengića“ v petih spevih 1846; razven tega je z bratom skupno izdelal „Osmana Gundulićeva rěčnik“ 1844. Ant. Mažuranić sam je spisal „Slovnico hrvatsko“, izdal 1859. Topalović je izdal „Odziv rodoljubnoga sěrca“ 1842 in narodne pesmi „Tamburaši ilirski“ 1842. Demeter se je pečal posebno z dramatiko ter je napisal drame „Kěrvna osveta“ 1838, „Ljubav i dužnost“ 1838, „Teuta“ 1844, opero „Ljubav i zloba“, povečjo lirskoepsko pesem „Grobničko polje“ 1842. Bogović je izdal pesmi „Ljubice“ 1844, „Smilje i kovilje“ 1847, „Domorodni glasi“ 1848, pozneje tudi drame. Trnski je izdal zbrane „Pěsme“ 1842, prevel iz češkega „Kraljedvorski rukopis“, sestavil „Uspomeno stogodišnja obstanja prve bańske pukovnije“, „Zvekan opet na světu“ 1844. Marjanović izdal „Vitie i igrokaze“ 1839, 1840. Kukuljević je zložil drame „Juran i Sofija“ 1839, „Stěpko Šubić“, „Poturica“ in pesmi „Slavjanke“ 1848 politične vsebine. Galac je izdal „Buturico igrokazah ilirskoga kazališta“ 1843. Němčić je opisal svoje po-

tovanje po Italiji „Putositnice“ 1845 in sestavil veselo igro „Kvas brez kruha ili tko će biti veliki sudac?“, njegove razne pesmi pa je pozneje izdal Bogović 1851. Utješenović je zložil pesmi „Vila Ostrožinska“ 1845 in prevel rusko „Slovo o puku Igorevč“. Užarević je skupno z Ivanom Mažuranićem sestavil prvi obširnejši „Němačko-ilirski slovar“ 1842. Preradović je tedaj izdal pesmi „Prvence“ 1846. Ilić spise „Barun Franjo Trenk i slavonski panduri“ 1845, „Slavonski narodni običaji“, „Slavonske narodne pěsme“ 1844, Jarnevićeva „Domorodne pověsti“ 1843, „Pěsme“ 1844. Vraz pa „Djulabije“ 1840, „Glase iz dubrave žerovinske“ 1841 in „Gusle i tamburo“ 1845. — Ivan Švear še je napisal in izdal „Ogledalo Ilirije“, t. j. zgodovina v štirih zvezkih 1840, a Drag. Seljan „Zemljopis pokrajinah ilirskih“ 1843.

Tudi nekateri še sedaj živeči in poslujoči književniki slavni, na pr. Bogoslav Šulek, rojenjá Slovak, Adolf Veber-Tkalčević idr. delovali so že v oni dobi in v družbi z Gajem. Več izmed prej imenovanih pisateljev in pesnikov pa je še le pozneje književno delavnost svojo prav razvilo v raznih strokah literature, kakor Bogović v dramatici, Kukuljević na polji politične, književne in umetniške zgodovine jugoslovanske, Preradović v lirskem pesništvu . . .; toda o tem govoriti ni več naš namen.

V prospěh novoprerojene knjige je Gaj na svoje troške bil 1837. leta napravil Narodno tiskarno in osnoval posebno knjižnico slovansko. Po primeru Čehov in Srbov je bila z združenimi močmi utemeljena Matica ilirska 1842; Rakovec, Vraz in Vukotinić pa so istega leta osnovali znanstveni časopis „Kolo“; in razna književna društva so nastala, med katerimi posebe zasluđuje spomina „Kolo mladih rodoljubah“ 1837, t. j. društvo duhovne mladeži semenišča zagrebskega. Vsa književna in v obče narodna podjetja pa je najbolj podpirala in pospeševala Narodna čitaonica, osnovana l. 1838. pod predsedstvom glasovitega grofa Janka Draškovića, katera je kot glavno središče vseh „Ilirov“ sčasoma postala „redakcija novin in knjig, klub ilirski, knjigarna in matica, učeno društvo, muzej in gospodarsko društvo, gledališče in opera ter naposled „narodni dom“, čemur vsemu je bil duša Babukić tajnik do l. 1846. — Leta 1843. je sicer ogrska vlada Hrvatom prepovedala rabiti ime „Ilir“, „ilirski“; in tedaj je v ostri cenzuri narodna književnost pač nekoliko potihnila. Vender krepko vzbujeni duh narodnosti ni se dal več zatreti. Hrabrili so ga in vsestranski razvijali razni činitelji, kakor plesne zabave, gledališke predstave, narodne čitalnice, domorodne pesmi ter domača glasba; a narodni jezik si je sčasoma prikrčil pot na stolico akademijsko, v skupščino županijsko in celo v dvorano saborsko.

Vse to se je vršilo nekako do leta usodnega 1848.

Tako krasno delovanje v Hrvaški ni ostalo brez upliva na Slovence takraj Sotle. Tudi nekaj naših je pristopilo takoj v prvem žaru narodnega osviltka v Gajevo „kolo ilirsko“ ter je začelo pisati v obćnem jeziku Ńtokavskem. Med prvimi pesniki „probujene Ilirije“ je bil že imenovani Stanko Vraz blagega spomina, potem Davorin Trstenjak, Franćišek Miklošić, Josip Muršec, Stefan Koćevnar, Josip Drobnić, pisatelj „Ilirsko-němaćko-talianskega malega rěćnika“ 1846, Urban Jarnik, Matija Majar Ziljski, Jurij Kobe, Matej Ravnikar Poženćan idr. s posamićnimi pesmimi in sestavki ilirskimi v Danici in drugih spisih; in sploh je v Slovencih zlasti vzhodnih bilo tedaj veliko naudušenje za književno jedinstvo s Hrvati. — Na drugi strani pa je vender ta stvar pri nas zadela tudi na protivnost in neprijateljstvo, katero sta izrazila bila zlasti Kopitar v naućnih in Preširen v pesniških delih ter njih mnogo za seboj potegnila uprav v sovraštvo proti ilirstvu. Slovenci so tudi že leta 1843. bili v Ljubljani ustanovili svoj list „Novice“, okoli katerih so se malo po malo zbirali pisatelji iz Kranjske, Ńtajarske, Koroške in Primorske, pišoći v svojem narećji slovenskem. Res da

so sćasoma sprejeli tudi oni Gajev pravopis, začeli slovenščino po nemščini celo izopaćeno čistiti z lepo hrvaščino ter se v jeziku sosednim bratom bolj približavati; no iz krasnega „kola ilirskega“ so vender le izstopili vsi, razven jedinega Vraza, kateri mu je ostal veren do smrti, pravi „Ilir dušom tielom“.

Poleg narodnega separatizma pa je popolno književno združitev vseh južnih Slovanov, a posebe Hrvatov in Slovencev, tudi sedaj mnogo zaprećil politićni terorizem, Nemštvo in Mažarstvo v smrtnem sovraštvu do Slovanstva. Kajkavski Hrvati so pać po srećni zgodi obnovili staro slavo s pravimi brati na jugu in z istorodnimi Srbi, zjedinići se ž njimi vsaj v jeziku; in uprav zato praznujejo sedaj petdesetletnico književnega in v obće narodnega preporeda svojega. A mi Slovenci smo po dvakratnem poskusu ostali vsejednako osamljeni, ter kakor v politiki, loćil nas je „jal in nazlob“, zavist in hudobnost, tudi v literaturi.

Kje in kako se pać srećamo v tretje? in ali se sploh kedaj najdemo kje združene?! . . .

Bog in Slovani!

Andrej Fekonja.

Hrvaški spomini.

Spisal J. Trdina

(Dalje.)

Ravnatelj mestnega zavoda je začel nazdravljati po nemški zdaj tudi nam drugim, mi pa smo se delali, kakor da bi ga ne slišali in ne videli. Nekateri so prepevali, nekateri uhajali iz izbe, ostali pa krićali ali se smijali. Splošni nered in nemir ga je opomnil, da njegovih napitnic ne potrebujemo. Narodnjaki so ga ta dan spoznali in se ogibali odslej neprijetne njegove družbe — ali ne vsi! Marsikateri je brzo zadušil v sebi narodno jezo in sklenil gorko prijateljstvo z nadepolnim zastopnikom nove ere. Na sprehodih svojih sem srećal dostikrat to svojat in se uveril na svoja ušesa, da se je razgovarjala z ravnateljem prav sladko in ugodljivo po nemški. Seme, katero so posejali politićni nemški oratarji, jelo je hobotno kliti in odganjati na vseh krajih in koncih nesrećne hrvaške zemlje.

To leto sem se seznanil z dvema Čehoma. Oba sta bila učitelja: mlajši, Mařik, v zasebni hiši; starejši, Hunka, na nižji realki. Naslednja leta sem našel na Hrvaškem še mnoge druge ude tega bratskega nam plemena. Povsod sem zapazil, da so bili Čehi, ki so se porodili v kraljestvu, malone brez izimka goreći slovanski rodoljubi in ob jednom blagodušni, odkriti, pošteni, vse hvale in ćasti dostojni možje. O Moravcih pa žal ne morem izreći iste sodbe. Poleg vrlih Slovanov sem se nameril med njimi na potuhnene in prekanjene kruhoborce, katerim sta bila žep in trebuh prva in glavna, narodnost in domovina pa deveta briga. V vrsto pravih čeških „vlastencev“ in slovanskih korenjakov je spadal V. Mařik. Odgajal je sina Varaždinćem in tudi Zagrebćanom dobro

znanega Petra Horvata po svoji volji in tudi po oćetovi želji popolnoma na narodnem jeziku in v narodnem duhu. V šoli se Mařik ni naućil veliko, ali trudil se je resno in stanovitno, da popravi ta nedostatek. Izobraženje in vednosti svoje je razširil in utrdil, obćujoć z omikanimi ljudmi in ćitajoć marljivo leposlovne in znanstvene knjige in ćasopise. Tako si je pridobil neke splošne pojme celo o znanostih, ki se razlagajo v višjih šolah. Prav rad sem se ž njim shajal in sprehajal, ker sem uvidel, da mu smem vse verjeti, zaupati in povedati. Beseda mu ni tekla gladko in tanko, on ni poznal tiste tajnosti, kateri pravijo bon ton, ali bil je izredno dobrodušen ćlovek, iskren, unet za narod, pravico in svobodo, prost vsake himbe in zvijaće. Kar je imel na srci, imel je tudi na jeziku. Drugo leto je pustil privatno službo in šel za narodnega učitelja v Ludbreg. Tu je spoznalo višje šolsko oblastvo pedagoško njegovo spretnost in ga premestilo v Zagreb. V hrvaški metropoli je napisal več šolskih knjig, ali stalne sreće ni našel v nji. Jeli so ga hudo preganjati in naposled so mu uzeli celo službo in kruh. Pravega uzroka nisem mogel zvedeti; itak mislim, da je pripomogla mnogo prevelika njegova rezkost, iskrenost in resnićnost. Škoda poštenjaka!

S Hunko sva drugovala nekoliko samo v gostilnici. Ućil je na realki menda fiziko. S seboj je nosil zmerom kako knjigo; kemijo je prebiral najrajši med obedom, držeć z jedno roko žlico ali vilice, z drugo knjigo. Sumno mi se je zdelo, da so ga razglasili za najizvrstnejšega učitelja nemćur Fodor in Judje. Če je uzel ćlovek vprićo

njega v misel Slovanstvo, majal je pomenljivo z ramama in se smehljal, zinil pa ni besedice. Ko sem ga vprašal, ali zna že kaj dosti hrvaški, dejal je nekako nejevoljno: Kako? saj se neče z menoj nihče pomenkovati po hrvaški. Ta bedasti odgovor je izdal kruhoborca. Silno sem se začudil, ko mi je povedal, da mu je ponudil oče nekoga njegovega učenca, trd, podgorski kmet — svojo ženo! Podgorsko poštenje, zlasti pa podgorski zakoni so že od nekdaj dobro sloveli po seseščini, zato nikakor nisem mogel verjeti tolike podlosti in nesramnosti. Ker me je ta reč jako zanimala, začel sem jo preiskavati. Tistega Podgorca so poznali tudi Hunkovi tovarši in nekateri drugi učitelji, med njimi pater Pavel. Prosil sem jih, da bi moža o priliki vprašali, kaj je prav za prav mislil in pomenil s čudno svojo ponudbo. Po tem potu mi se stvar kmalu razjasni. Hunka ni mogel razumeti

Podgorca, ker je bil prenemaren, da bi se bil naučil hrvaški. Dečkov oče mu je rekel, da on sam ne more hoditi pogostoma v mesto, ker ga drže nujni opravki doma, ali žena njegova nese večkrat v Varaždin kako malenkost na prodaj pa se bo lahko oglasila pri Hunki in pri drugih profesorjih ter jih vprašala, kako se ji kaj sin vede in napreduje. Te nedolžne besede je tolmačil Bahov „Kulturträger“, kakor da bi ga bil prosil oče, naj mu skrbi prijazno za sina in za nagrado da mu je ponudil ljubezen svoje žene! Ta pripetljaj dokazuje pač dovolj očitno, kako brezvesten in nesposoben za službo je vsak učitelj, ki se neče naučiti jezika svojih učencev in dežele, katera jih je izročila njegovi brigi in mu olajšuje zato življenje, da mu ni treba stradati kruha in — vsaj na Hrvaškem — niti vina in puranov!

(Dalje prihodnjič.)

O dolenski volitvi.

Sedaj, ko je tolsti srbski Milan zanetil ogenj bratomorskega boja ali bolje poboja na bolgarski zemlji; sedaj ko je ta kraljič za vse večne čase osramotil narod srbski ter sebe v večji meri, nego je to storil Vuk Branković s svojim izdajstvom na Kosovem, sedaj nam je pisati — o dolenski volitvi!

Kaj hoče nam pomen te volitve v teh tožnih časih, ko se pravemu Slovanu od bolesti stiska srce v prsih; v tej dobi, ko na slovanskem jugu brat mori brata ter se po bojiščih pretaka slovanska kri, kakor da je je še premalo pretil Turčin, ki je nekdanj Srba in Bolgarja zložno nabadal na kolce!

Nehote se nam usiljuje misel, da je Slovanstva in tudi Slovenstva prokletstvo tista znana nezloga in da je v pravljici o Svatoplukovi butarici še vedno najbolje opisan slovanski znašaj!

O dolenski volitvi torej! O današnjih razmerah nimamo niti najmanjšega veselja pričkatati se z „orjakom“ Šukljatom, ne ž njim ne ž njegovim političnim očetom, gospodom Andrejem Winklerjem. Vso odgovornost nalagamo našim državnim poslancem na ramo, ki niso imeli niči toliko upliva, da bi bili zabranili zopetno volitev, za katero so vendar morali vedeti, da bode razburila in razdražila komaj za silo utolažene duhove po Kranjskem. Naravno je torej, da se ne bodemo ogreli pri zopetni dolenski volitvi, ker to gradivo, ki sedaj v imenu kranjskih Slovencev spi po klopeh državne zbornice na Dunaji, ni toliko vredno, da bi se z nova začeli prepirati v namenu, da bi tem spečim očakom pridružili še drugega kimovca! Resnica je, da je zopetna volitev po dolenskih mestih živ dokaz o politični nezmožnosti, politični nezrelosti gospoda Kluna in njegovih pristašev! Nikakor se tedaj ne moremo naudušiti za to volitev, in če pomislimo, koliko imajo upliva naši tako imenovani državni poslanci na Dunaji, malo nam je skrbi, izvoli se li po dolenskih mestih profesor Šuklje ali pa — vratar gospoda barona Winklerja!

Izpregovoriti hočemo samo o kandidatih nekaj besedi! Izvrševalni narodni volilni odbor ali kako je že naslov ti mumiji, ki še vedno vodi politične volitve po Kranjskem, hoče zopet kandidovati grofa Margherija! To skrivnost nam je razkril ravnokar gospoda Kluna organ; tedaj ni dvojbe, da bode izvrševalni odbor zopet dvignil na svoj ščit grofa z Otočca! Nesrečnejšega kandidata si ne moremo niti misliti! Od zadnje volitve je preteklo toliko časa, da so prijatelji profesorja Šukljeta imeli lepo priliko naslikati nam grofa Margherija v „negližeji“, in radi priznajemo, da grof Margheri ni kandidat, za katerega bi se moglo unemati slovensko srce. Pri tem seve stojimo na stališči, da je slovensko srce tudi slovansko srce, kar se pri nas posebno v politiki tako rado pozablja. O tem nima pojma niti profesor Šuklje, še mnogo manj pa grof Margheri, o katerem je sedaj izkazano, da je pri zadnji volitvi napravil z Nemci pogodbo, prav jasno in navse strani vezljivo pogodbo, s katero je pripoznal politične pravice Nemcev v Kranjski ter jim obečal nebesa in večno vzveličanje, če zleze ž njihovo pomočjo na stol v državni zbornici!

Prava sreča je torej, da je profesor Šuklje pri zadnjem boju dobil nekaj fabrikovanih glasov več nego grof Margheri! Moj Bog, to bi bila grozovita blamaža, da je ta grof lepega jutra v državni zbornici glasoval za to ali ono, kar bi bilo ravno v nasprotju z onimi slovesnimi obeti, katere je dajal novomeškemu Nemcem, in da so potem ti Nemci zvlekli na dan tista pisma, v katerih so dobili omenjeni obeti stalen svoj izraz! Bolj smešne in usmiljenja vredne osebe bi potem v visoki zbornici ne bilo od grofa Margherija, ki je bil ob jednem kandidat Nemcev in Slovencev.

Naša načela v tem oziru so znana. Kdor je Slovenec in Slovan, sme v politiki počenjati to ali ono. Nikdar pa ne sme paktovati z Nemci, s katerimi ne po-

znamo prijaznosti, s katerimi se nam je toliko časa bojevati, dokler ne izginejo ne samo kot faktor, nego tudi kot pojem iz našega političnega življenja.

Zatorej bi bil grof Margheri po našem mnenju kandidat, za katerega bi se ne moglo slovensko srce unemati in tudi ne smelo unemati. Če si bode tedaj naš slavni izvrševalni odbor v svoji ginljivi onemoglosti zopet izbral grofa Margherija, pomnožil bode s tem dolgo vrsto svojih pregreh z novim in lahko rečemo smrtnim grehom, kateremu ni odpuščenja.

Na drugi strani pa imamo političnega glumača, profesorja Šukljeta! Brezuspešno se trudijo njegovi prijatelji, da bi mu oprali črno kožo. Navzlic neresnim šaliam „Resnih glasov“ smo vedno preverjeni, da našemu gospodu profesorju ni do drugega nego do dnevnice, ki so skladno združene z mandatom. Da bi morali naši poslanci na Dunaji, kakor v Nemčiji, svoj posel opravljati brezplačno, lahko nam verujete, da bi profesor Šuklje ne klečepal niti pred baronom Winklerjem, niti pred volilci po dolenjskih mestih. O osebnem značaju ne govorimo, dasi nam je prav dobro znano, kakega kova je ta denar! A gospod profesor, ki je moral že pri prvi volitvi šteti tisoč goldinarjev, nima tudi političnega značaja. Dokler je čepel v Ljubljani ter se ogreval na srci baronu Andreju Winklerju, tedaj mu je bilo ugajanje veleslavni vladi prvi in najdražji zaklad. Pod tem ugajanjem je počival, in dobro se mu je godilo. Z elegantnim rapirjem je vsakega obtolkel po glavi, ki si je predrznil trditi, da so slovenske razmere za sedanje vlade nezdrave — njemu je bilo vse uzorno, prav kakor v deveti deželi. Komaj pa se je usedel v zbornici na majajoči se stol, že je zabavljaj vladi, prav kakor bi ga bili poslali v zbornico kranjski „radikalci“ in ne komandovani vladni mameluki.

Oj ti ubogi slovenski jezik! Ko je bil profesor Šuklje še plačani urednik „Ljubljanskemu Listu“, tedaj ni mogel vseh revščin tega jezika, tega okornega narečja

niti opisati. Tedaj je pisal o slovenščini tako, da je tujec smel po vsi pravici sklepati, da se ne more niti pratika v slovenščini tiskati. A sedaj ga poslušajte v zbornici, ko se je bojeval za svoj mandat! S klasično grščino stavi mili naš jezik na jedno mesto ter proklinja vsakega, ki bi se predrznil dvojiti o kulturnih nalogah naše slovenščine! Kje je sedaj resnica in kje tiči pravo prepričanje našega politika!

Politično delovanje gospoda profesorja so same nedoslednosti, in mi smo prepričani, da so te nedoslednosti zavezne. Gotovo je, da bi volilci, ki so o častnem svojem poklicu preverjeni, ne smeli nikdar oddajati svojega glasu človeku, ki vsako leto kakor kača izpreminja kožo svoje — neznačajnosti.

O takih razmerah in pri takih kandidatih, o katerih je notorično, da nimata slovenskega, še manj pa slovanskega mišljenja in prepričanja, je pač najbolje, da se ne prepiramo niti za to niti za drugo ime.

Volilci naj sami odločijo! Če premaga profesor Šuklje, seve z vladnim pritiskom, naj ima svoj mandat!

Mi se tolažimo s tem, da se ideja Slovenstva in Slovanstva ne daje več zatreti med nami, in naj nas vlada baron Winkler še sto let! Ta ideja zarad tega, da jo je zapustilo nekaj odpadnikov, še ne bode zamrla; in naj je profesor Šuklje, ki je nekdanj sam klečal v prvi vrsti pred njenim oltarjem, še štirideset let slovenski državni poslanec!

Nam je Slovanstvo prva reč, in v svojih stiskah in pri malenkostnih, kaotično pomešanih domačih razmerah dvigujemo svojega duha k Slovanstvu uzorom, k uzorom tistega Slovanstva, ki je ravno sedaj v sredi malega bolgarskega naroda razvilo čudne svoje moči, ter hvalimo Boga, da je dal tudi nam v dušo pasti iskro tega ustajajočega Slovanstva, ki se bode tudi med Slovenci uzdržalo, dasi ga morita Nemeč in odpadnik.

—r.

Vasil V. Vereščagin in druga razstava njegovih slik na Dunaji.

Piše Danilo.

Milostna! Pišite mi gotovo kaj o Vereščaginu, dejali ste mi, ko sem Vam roko poljubljal za prijazno slovo. Znal sem, kaj pomeni smehljaj, ki se Vam je v tistem trenutku prikazal na občudovanih Vaših licih! Kolikokrat sem si usodil pošaliti se z mehko in divno jezo, v katero so Vas bile spravile besede našega prvega lepoznanca! Saj veste, kako je bilo. Sedela sva pred gradom, — jaz sem bil ves Vaš srečen gost —, in čital sem Vam iz našega leposlovnega lista. Pisano je bilo o umetnosti, Vašem veselji, in naš lepoznanec je prišel s svojim drobnogledom tudi do Hansa Makarta. Kako malo truda ga je stalo, da je v nič del srečnega Dunajčana, ki so se mu živemu čudile in lani umršega objokavale vse lepe žene! Ali je bilo blago sočutje ali pa morebiti kaj svojega prizadetja — to vprašanje si je moja šala dovoljevala pozneje večkrat Vam ponavljati —:

Vas, milostna, razunela je obsodba Makartove umetnosti čudno in jeziti ste se začeli mehko na našega lepoznanca, pozabivši, da je tudi ta, seveda s pesmijo, veliko ženske slave zanesel med nas. Dovolili ste mi čitati dalje. Ne bi bil tega storil, da sem bil vedel, kaj še pride. Tudi slikar Vereščagin je trdo naletel. Njegovo umetnost je lepoznanec naš še hitreje odpravil rekši, da bi oči še šele hotele, toda — „želodec ni mogel“. Vi ste, milostna, na to hipoma ustali in niste hoteli, da bi vam nadaljeval sestavek. Izgubljen je bil tisti dan za najine umetnostne pogovore. Kasneje pa sva vendar večkrat še govorila o Makartu in Vereščaginu, samo da mi glede na oni sestavek niste drugega dovolili, kakor šaljivo Vas opominjati, kaj Vam je pri njem utegnilo razburiti duše Vaše nežno valovje. — „Vereščagin drugič na Dunaji! Da ga menda bolje spoznamo,“ vzkliknili ste mi neko

jutro, odloživši novine. In za slovo ste mi še posebe naročili, naj Vam pišem, uverivši se na svoje oči, o umetnosti ruskega slikarja. Pišem, milostna, toda prosim Vas, da milostno imate pred očmi Goethejev: „Die Geister, die ich rief —,“ to zato, ker Vaš sluga po drugi Vereščaginovi razstavi ni mogel čisto nič premeniti prejšnjih svojih nazorov.

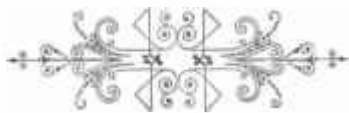
Kakor prva pred štirimi leti je tudi sedanja druga razstava Vereščaginovih slik v „Umetniškem domu“. Kakor v prvo, občinstvo dère tudi v drugo. Od dne do dne 1500—2000 ljudi. Med temi se nekateremu vidi, da ga v razstavo ni zavelo lepočutje, nego — kaj, to povem pozneje. Ali si slike ogledujemo o svetlem dnevi ali pa v električni svetlobi zvečer, to ne prouzročuje veliko razlike: Vereščaginovim slikam se ni treba bati dne, čarobne so tudi brez unanjih uplivov, samo da nam jih električna luč dela še bolj tuje.

Sami ne vemo, kedaj stopimo v razstavo. V stolbnici smo še, a že smo tudi sredi razstave. Jadreno nas izborna uredba Vereščagina samega prenese iz sredine evropskega življenja na vzhod v daljnje, tuje kraje. Stolbnico je slikar dal čez in čez prepreči z velikan-skimi preprogami, katere so mu izgotovili tu in tam v Indiji. Posebno znameniti in krasni ste dve preprogi, natančno posneti po uzoru, ki je pred 350 leti bil tkan za velikega mogula. Na primernih mestih so ukusno pripete cele zbirke orijentalških reči, pušek, mečev in dr. Takoj znamo, da je Vereščagin prijatelj narodopisja. A že v stolbnici se nam predstavlja tudi umetnika in sicer s prezanimivo metodo. Okrog in okrog vise na stenah njegovi zrisi in črteži, počenši od 1853. leta, ko je imel komaj jedenajst let, in naprej do 56. lista, na kateri so 1884. leta bili narisani židovski ter arabski tipi iz Palestine. Vmes so zrisi, ko je bil (1858—1860) v risarski šoli, potem (1860—1862) na slikarski akademiji v Petrogradu; nadalje slike s pota po Kavkazu (1863); zrisi, ko je (1864) bil v Parizu v ateliéji Geromovem, ko je iz Švice potoval v Krim ter po Dunavu (1865), potem drugič po Kavkazu in na Transkavkaško (1865 in 1866), nato 1867. leta pridruživši se kot vojak in slikar pohodu Kauffmannovemu v Srednjo Azijo; črteži za slike iz 1870. leta, ko je bil v gorovji na kitajski meji, in iz

naslednjih treh let, ko je v Monakovem slikal pri Brandtu; nato je šel v Turčijo, v Egiptet in v Indijo, povsodi neizmerno veliko slikajoč (1874—1876); črteži se nam nadalje kažejo iz ruskoturške vojne (1877—1878), iz njih so nastale preznamenite vojne slike za prvo razstavo; konečno pridemo do osnov, ki jih je Vereščagin zamislil na zadnjem potovanji v Palestini (1884). Ta, rekel bi, uvodna razstava, je celo umestna: dekoracija nam ubere oko za tuji svet in vid, zrisi in črteži pa nam še posebe pravijo, da je to, kar nas še čaka, prava istina, dobro preudarjena ter proučena, a tudi z izbornimi sredstvi predočevana.

Še predno nam je ljubo, potegne nas s silo k sebi kolosalna slika zadaj za glavnim uhodom. Ona dela ponosito središče; v levo in desno od nje so razporejene druge slike. Predočuje pa „bodočega carja Indije“, kakor tolmači katalog, spisan od Vereščagina samega. Ali „bodočega carja“ nihče ne išče na sliki. Vsakdo ve, da ima pred seboj sprejem, veličastno naslikan veličasten sprejem, ki ga je princu waleskemu priredil Maharad-šah Džejporski. „Bodoči car“ je le nezatna oseba, sedeč poleg šaha na orijentalško „zašarjenem“ prestolu, kateri nosi slon, velik, kakor bi živ bil. Poleg njega stopa konjič, a videti je le kakor oven. Zadaj nosijo še trije drugi sloni indijske načelnike; a videti je tudi, da jih je za njimi še cela vrsta. Ne dvojimo, da so tudi ostali slavnostni sloni tako mamljivo okrašeni, kakor sta prva dva. V spremstvu, na ljudeh in na konjih so barve predivno ubrane. Vereščagin je tu pokazal vso svojo nedosežno virtuvoznost v koloritu: živo je slikal, kolikor je smel, da oko gledalčevu ni žaljeno, da ostane veselo. A tudi tehnika, katere je Hans Makart tako malo imel, izborna je na tej sliki: glede na tehniko, na drobno risarstvo nima ga skoro Vereščagin vrstnika. Vsaka stvar na tej sliki je sama za se divna mavrica, a vse stvarstvo plava v krasni solnčni svetlobi, katero slikati je tudi le Vereščaginu dano. Utis te slike je mogočen; oživi nam vid, vsa orijentalška krasota zgiba nam — čutnice. Ali dalje, v srce, ne seže. Slika nima nobene strasti, zato srce od nje ničesar ne čuti. To pa je tisto, kar znači Vereščaginovo slikarstvo.

(Konec prihodnjic.)

Naše slike.

Srbskobolgarska vojska.

Poslednja številka našega lista je bila že dotiskana, ko nam je brzojav prinesel prežalostno novico, da je srbski kralj Milan napovedal Bolgarski vojsko in s svojimi roji prekoračil na treh krajih meje bolgarske kneževine.

Do dna srca nam je segla ta usodna vest; duša nam je skoprnela in solze britkosti so nam zalile oči.

Mnogo žalostnih prikazni hrani v sebi zgodovina slovan-skih narodov, ali tej podobne, njej jednako grozne, zaničljive, ostudne, iskalibi zastonj. Stoletja in stoletja sta bila srbski in bolgarski narod sužnja skupnemu narodnemu in verskemu sovražniku; stoletja in stoletja sta zdihovala po svobodi; neštevilno-krat je priskočil na pomoč brat bratu v boji proti skup-

nemu zatiralcu; a sedaj se je imelo začeti med njima „mesarsko klanje“; med njima, ki sta oba Slovana in ki izpovedujeta oba jedno vero.

Zares, tema se nam je delala pred očmi, pre-mišljujoč to. To temo pa je razsvetlil kakor blisk o črni, viharni noči oni ostudni, barbarski, živinski usklik „éljen!“, od katerega so odmevale stene v zbi-rališči mažarskih delegacij, ko se je zvedelo za srbsko vojno napoved; iz te teme je ustajala v daljavi v pe-klenskem svitu ostudna prikazen najzaničljivi-vejšega vladarja, kar jih poznaje slovanska zgodovina.

Naši čuti pa so se zbrali in naše srce je vzplam-telo k Vsemogočnemu, h kaznovalcu vse hudobnosti z is-krenim vzdihom: kri nedolžnih žrtev pridi nad glave začetnikov!

Pravični sodnik je sodil. Danes, ko to pi-šemo, ni niti jednega srbskega vojaka več na bolgarski zemlji. Milan, nepremišljeni početnik bratomorstva, v čer-gar duši je že davno ugasnil čut za nravnost in poštenje, čaka svoje zaslužene kazni; njegov zaničljivi svetovalci v Budimpešti pa potuhneno obračajo svoje poglede k tlom. Mane, tekkel, fares: so slavne bolgarske zmage za prvega; mane, tekkel, fares: so tudi za poslednje!

A oglejmo si tek najnovejših in najžalostnejših do-godkov v slovanskem svetu.

Ko je bolgarski knez Aleksander zbral vse svoje vojake na južni rumelijski meji, da bi proti Turkom branil združenje domovine z mečem in ognjem; poklical je kralj Milan preko sto tisoč vojakov k orožju ter jih postavil na mejo bolgarske kneževine. Dasi je srbska vlada iz Niša in Belega Grada brzojavljala neprestano po širnem svetu, da ne bode dopustila združenja obeh Bol-garskih, tudi ko bi imela to z vojsko zabraniti, in dasi je moralni propadnik Garašanin dal razširjati najnesram-nejše vesti o bolgarskih zlodejstvih in izzivanjih; — vendar pošteni in po moderni diplomaciji nepokvarjeni bolgarski državniki niso mogli nikakor verjeti, da bi Srbija bila mogla bratskemu si narodu bolgarskemu na-povedati vojsko. Zato so pustili vse svoje vojake v Ru-meliji, mej proti srbski kraljevini pa niso zavarovali čisto nič.

A Bolgarji so se zanašali na značaj srbski; oni niso umeli, da „parižlija“ Milan nima srbskega značaja. In tako je v veliko njihovo strmenje dne 14. m. m. prišla v Sredec in Plovdiv vest, da je kralj Milan napovedal vojno ter vojake srbske zapodil — pravimo in poudar-jamo: zapodil — čez bolgarske meje proti glavnemu mestu kneževine.

Moremo si misliti, kaka bridkost se je o tej vesti polastila vsega bolgarskega naroda. Bridkosti tej je dal najlepši izraz plemeniti njihov knez, ko je v prvem po-velji do svojih vojakov izrekel za veke pomenljive in zanj tako častne besede: „**Naši srbski bratje, ne da bi nam pomagali, napovedali so nam vojsko**“.

Ali Bolgarji niso izgubili glave. Neutegoma je dal knez povelje kneževinski vojski in rumelijskim milicam,

da gredo sovražniku naproti; sam pa je z redko večino preuzel vso skrb za pravilno strategiško razvrstbo svojih od sovražniških mnogo maloštevilnejših vojnih čet in za napravo obrambenih nasipov in utrdeb.

Od dolgega pota jako utrujene so bile čete, ki so 19. in 20. m. m. prišle v Slivnico, da jo obranijo napada sovražnikovega, ki je doslej povsod zmagovalno napre-doval in tako rekoč brez obrambe zauzel dragomansko sotesko in za ofenzivo zelo ugodne pozicije pod brdi „Tri uši“ (tri ušesa) imenovanimi. Ali knez jim z ozirom na nevarnost, ki je pretila Slivnici in glavnemu mestu Sredcu, ko bi se združile vse od treh strani osrednje prodirajoče srbske čete, ni dovolil odmora, ampak posta-vivši se sam v prve vrste, ukazal jim udariti na sovražnika. On sam je bil vedno v najhujšem ognji in ni se ustrašil nobene nevarnosti. To in pa zavest, da se bore za obrambo neopravičeno napadene domovine, dajalo jim je pogum, da so se bili kakor levi; in ko jim je junaški knez zagrmel „Vpered rebjata!“ (naprej otroci!), vrgli so se z nepremagljivo silo nad srbske vojne čete in jih zapodili nazaj do Carjibroda in potem čez srbsko mejo. To je ostale, proti drugima dvema srbskima vojnima zboroma boreče se bolgarske vojne čete tako naudušilo, da so jih tudi one pregnale iz vseh pri-dobljenih pozicij in rešile mlado bolgarsko državo vseh tujih vojnih sil. Knez Aleksander pa je na čelu svojih hrabrih vojakov prodril na srbsko zemljo do Pirota.

S tem je bratomorna vojska skoraj gotovo končana. Bog je sodil; On je videl, da bi krivica in hudoba tri-umfovali nad pravico in poštenjem; On ni dal, da bi starejši brat oplenil mlajšega svojega brata za svobodo in drago izkupljeno posest; On ni dopustil, da bi brez-božni krvnik kri tolikernih nedolžnih žrtev porabil za utrjenje svojega prestola.

Upamo, da bode nenaravna ta vojska, katere srb-ski narod ni zakrivil, skoro izginila iz spomina obeh bratov in da se bosta le ta v bodoče vedno skupno bo-jevala proti dednemu sovražniku

Žalostna vojna pa je poučljiva v marsičem.

Pred vsem smo izprevideli, kako sijajno so rešili svojo nalogo ruski častniki, ki so vadili severnobolgarske in rumelijske vojake. Ponosni morejo biti na svoje delo; kajti o tem ni več dvojbe, da je bolgarska vojna uprava prekosila srbsko.

Dalje se je imel svet prepričati, da je bolgarski narod, dasi toliko stoletij suženj, popolnoma vreden one svobode, katero mu je izkupila Rusija s tako ogromnimi krvnimi žrtvami, kajti naudušenje, s katerim se je boril za svojo domovino, pridobilo mu je jedno najčastnejših mest v vrsti prosvetnih narodov.

Videlo se je potem v tej vojski tudi, kako po-gubno početje je voditi brate v boj proti bra-tom. Nevolji srbskih vojakov, da se imajo boriti proti pobratimom svojim; njihovim plemenitejšim, v Srbinu nikdar ugašajočim čutom ima pripisati Milan glavni del svojega neuspeha.

Konečno pa nam iz cele te vojske blišči naproti sijajna prikazen hrabrega, za narod svoj neustrašljivo borečega se kneza Aleksandra. Kak velikanski raz-

loček je med njim in plašljivim Milanom! On vedno prvi med svojimi vojaki v najljutejših bojih, nahušujoč in izpodbujajoč jih; Milan pa vselej vsaj po šest ur oddaljen od bojišča! Zares, Aleksander bolgarski si je pridobil kot vojak in vojskovoja za vekomaj slavno ime v zgodovini, in prepričani smo, da se ruski car

danes že kesa, da ga je dal izbrisati iz vrste ruskih častnikov.

Svojim bralcem podajemo danes razne slike simpatičnega bolgarskega naroda.

Pogled po slovanskem svetu.

Slovenske dežele.

„Resni glasovi“, za katere smo menili, da jih je uzela slana, prikazali so se kakor goba po dežji te dni z nova na močvirnatih tleh Bambergove tiskarne v Ljubljani. Celi obseg lističa je posvečen velikanu Šukljetu, okrog katerega hočejo sedaj nekateri prijatelji razviti ostudnopretirano češčenje, prav tako, kakor so nekdanj okrog Gambette molili njegova lačni prijatelji ali pa tako, kakor je pred baronom Winklerjem molil profesor Šuklje tedaj, ko še ni nosil v žepu mandata dolenskih mest.

Nam se to malikovanje studi. Da bi Šuklje zaslužil to češčenje, moral bi biti velikan kakor je Bismark ali kaj jednakega. Sedaj pa, ko se je po kratkem političnem delovanju že tolikokrat prelevil; sedaj, ko za Dolensko nima druge zasluge, nego da je gospodu Šusteršiču v Černomlji pridobil pošto, sedaj v resnici ne umejemo, čemu toliko kadila! Skoraj se nam dozdeva, da žive aranžerji tega ropota in krika v zavesti, da ropotajo in kriče za slabo stvar, ker se dobra stvar sama — brez ropota in krika — priporoča. Mi bi pač svarili, da naj se slovenski listi jedne in druge vrste varujejo tako ostudnega in neslanega dobrikanja, ki ima samo namen, osebo poviševati brez ozira na stvar. Tako imenovano „osebno češčenje“ cvete že v preobilni meri pri nas, kjer je vsak slaven itd. Če pa gre po predpisu „Resnih glasov“ dalje, boče vsak genijalen, kdor boče vedel na pamet povedati, kje ležita — Metlika in Černomelj!

Iz Šent Vida nad Vipavo se nam poročajo čudne reči, o katerih hočemo za sedaj verovati, da niso resnične. V omenjenem kraju ima svoje taborišče znani gospod T.; njegova desna roka je pa župan N., ki pleše, kakor gode omenjeni gospod. V Šent Vidu je bil pri zadnji volitvi hud boj med Obreso in dr. Dolencem; zadnji je prodril navzlic rotenju. Tega ne moreta gospod T. in njegova desna roka pozabiti. Sedaj je napravila voda po šentvidskih jarkih precej škode, tako da se je dodelila — menimo državna — podpora 2000 gld. Narava, ki ne dela razlike med volilci g. Obreze in dr. Dolenca, škodovala je obojim. In ta škoda je bila jednim, kakor drugim jednako bridka. A piše se nam, da se je podpora 2000 gld. tako nepravilno razdelila, da so dobili Obrezovci (gospoda T. desna roka je baje sama pograbila 700 gld.) skoraj vse, volilci dr. Dolenca pa skoraj nič! Kakor rečeno, mi nočemo verovati, da bi kaj takega bilo mogoče. To bi bila nesramnost, ki bi v nebo kipela. Zatorej prosimo prijatelje, da naj nam o ti zadevi zanesljivo in vestno poročajo, da se zve resnica. Potem še le boče mogoče primerno sodbo izreči!

Naš slikar Janez Šubic, čegar nektere slike boče prihodnje leto priobčil „Slovana“, imenovan je od

19. novembra t. l. za definitivnega učitelja na umetnoobrtni šoli v Kaiserslauternu.

Fran vitez Miklošič je spet dobil novo odlikovanje. Bavarski kralj mu je namreč podelil Maksimilijanov red za znanost in umetnost.

Novе knjige. Leopold Volkmer, veseli pesnik Slovenskih goric (1741—1816), naslov je 66 strani obsežni knjigi, ki jo je ravnokar objavil velezaslužni pisatelj naš gosp. dr. Jožef Pajek. Ponatis iz „Popotnika“. Tiskarna sv. Cirila v Mariboru. Cena 40 kr. — Životopis je kritično sestavljen. Pisatelj je zbral vse spise Volkmerjeve, kar mu jih je bilo znanih, in jih je podal in zvesto posnel po virih, tako da je v njih res jezik Volkmerjev. Slovníčarjem in v obče tistim preiskovalcem, kateri se zanimajo za jezik, ustregel je s tem jako, kajti danes je brez dvojbe vrednost Volkmerjevih pesmi vender večja v jezikoslovnem pogledu, nego v pesniškem; in baš zato je g. dr. J. Pajek izvrstno pogodil, da nam jih je podal v izvorniku. Že takrat, ko je g. dr. J. Pajek jel priobčevati svoj rpis v „Popotniku“, bili smo celo veseli njegovega spisa, kajti taki specijalni in popolni životopisi so neprecenljiva podstava zgodovini slovenskega slovstva; brez njih se ne daje ni pisati književna zgodovina.

R o j a k i !

Mnogo bolgarskih in srbskih ranjencev leži v največjem nedostatku. Naši bratje so jedni in drugi. Pokazimo, da smo si tega v svesti! Dajmo vsak po svoji moči, da jim olajšamo vsaj nekoliko njihovo žalostno, obupno stanje. Dobrovoljne doneske v ta namen sprejema naše upravništvo, katero boče račune razglašalo javno v listu ter denar odpošiljalo v Sredec in Beligrad.

V Ljubljani, dne 30. novembra 1885.

Lastništvo in uredništvo „Slovana“.

Darovi za ranjene Bolgarje in Srbe:
Lastništvo „Slovana“ . . . . . 25 gld. — kr.
Uredništvo „Slovana“ . . . . . 2 „ — „

Gospod Fran Dežman, bukvovez na Starem trgu v Ljubljani, priredil je za „Slovana“ lanski in letošnji letnik krasne zelene in rdeče platnice z zlatom ozaljšane ter jih prodaje po 1 gold. Priporoča se pa tudi čast. naročnikom za mnogobrojna naročila na močno in ceno vezanje.

„Slovana“ izhaja 1. in 15. dan vsakega meseca. Cena mu je za unanje naročnike za vsé leto 4 gld. 60 kr., za polu leta 2 gld. 30 kr. in za četrt leta 1 gld. 15 kr.; za ljubljanske: za vse leto 4 gld., za polu leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld.; za dijake pa: 3 gld. 60 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina, reklamacije in inserati naj se pošiljajo upravništvu, dopisi pa uredništvu na Kongresnem trgu šte. 7. Nefrankovani dopisi se ne sprejemajo in rokopisi ne vračajo. — Za inserate se plačuje za navadno dvo-stopno vrsto, če se tiska jedenkrat 8 kr., če se tiska dvakrat 7 kr., če se tiska trikrat 6 kr., če se pa tiska večkrat, po dogovoru.